

**Till
Mark- och miljödomstolen
via Naturvårdsverket**

Överklagan av Naturvårdsverkets beslut 2017-03-20, Ärendenr NV-05898-16 och NV-06008-16, avseende begäran om återkallelse av tillstånd för vindkraftsanläggningar vid Sandtjärnsberget och Ängersjökölen, Åndberget och Skaftåsen, samt begäran om regeringsprövning m.m.

Vi yrkar avslag på Naturvårdsverkets beslut och att frågan återförs till Naturvårdsverket i syfte att att myndigheten begär återkallelse av de befintliga miljötillstånden för att möjliggöra

- omprövning baserad på korrekta fakta avseende
 - förekomst av 5 kungsörnsrevir och ett berguvsrevir
 - MMÖD:s dom MPD 8453-15, avseende avslag för närliggande projekt Svartåsen för skydd av ovanstående lokala revir och stort antal övervintrande och passerande individer ur den nordiska populationen.
 - 24 kap. 3 § punkt 3 MB. Avseende bolagets vilseledande uppgifter och underlåtenhet att redovisa uppgifter av betydelse för tillståndet.
 - 24 kap. 3 § punkt 4 MB. Om det till följd av verksamheten eller åtgärden har uppkommit någon olägenhet av väsentlig betydelse som inte förutsågs när verksamheten eller åtgärden tilläts. Här avses i första hand pågående revidering av ISO-standard, ny kunskap om långsiktiga hälsoeffekter vid exponering av lågfrekvent ljud och infraenergivågor.
 - 24 kap. 3 § punkt 5 MB. Om det till följd av verksamheten eller åtgärden har uppkommit sådana förhållanden som enligt 2 kap, 9 § innebär att verksamheten inte får bedrivas.
 - 24 kap. 3 § punkt 7 MB. Om det behövs för att uppfylla Sveriges förpliktelser till följd av EU-medlemskapet.Fullständig redovisning i Bilaga 5. Begäran om återkallelse.
- Uppföljning av det allvarliga kumulativa vindkraftrelaterade hotet mot den nordiska kungsörnspopulationen, som redovisats i GPS-relaterade forskningsrapporter och uppföljningstudier, i syfte att enligt EU:s Fågel- och Habitats-direktiv, vidta kompensatoriska åtgärder och inrätta referensområde och vindkraftsfri zon, baserat på nya kunskaper om kungsörnarnas rörelsemönster och dödlighet vid vindkraftverk, samt vindkraftens ökande barriäreffekter.
- Beakta nya förutsättningar enligt EU-domstolens Valloniendom, vilken ger tydligt stöd för giltigheten av strategiska miljödokument. De aktuella miljötillstånden efterlever inte
 - Härjedalens kommuns *Översiktsplan för vindkraft*, som föreskriver 35 dBA.
 - Länsstyrelsen Jämtlands *Strategi för kungsörn och vindkraft i Jämtlands län*, som föreskriver 10 km skyddsavstånd till de berörda reviren.
- Beakta Naturvårdsverkets egen handledning för Artskydd, som bl.a. anger att
 - Utöver de generella skyddsbestämmelserna gäller att särskilda områden ska pekas ut av EU:s medlemsländer för de arter som listas i bilaga 1 till fågeldirektivet.
 - Både habitat- och fågeldirektivet är minimidirektiv vilket innebär att de enskilda medlemsländerna kan införa längre gående bestämmelser
- Utvärdera Naturvårdsverkets egen handledning för Artskydd, avseende habitatdirektivets artikel 12.4, där medlemsstaterna åläggs att införa ett system för övervakning av oavsiktlig

fångst och oavsiktligt dödande av djurarterna i bilaga 4 a till habitatdirektivet eller i bilaga 1 till artskyddsförordningen. Handledningen anger bl.a. att hänsyn ska tas till proportionalitetsskäl och att ett otillåtet avsiktligt dödande är ett sådant som på lokal eller nationell nivå har en negativ effekt på artens population, kvantitativt eller kvalitativt. För hotade arter med låg reproduktion och en negativ populationsutveckling bör dock även avsiktligt dödande av enskilda individer beivras.

- Naturvårdsverket har i skrivelse 2015-04-30, redovisat sin tolkning av begreppet Avsiktligt dödande enligt 4 § artskyddsförordningen, avseende dess tillämpning vid miljöprövning av vindkraft; *Enligt 2 kap. 6 § miljöbalken är en lämplig lokalisering en sådan där syftet med åtgärden uppnås med minsta olägenhet för bland annat miljön. Det bör därför bedömas som ett avsiktligt dödande när det jämfört med andra vindparker föreligger en förhöjd kollisionsrisk med verken för känsliga arter. Känsliga fågelarter är sådana som enligt kunskapsprogrammet Vindval bedömts som särskilt känsliga för vindkraft t.ex. rovfågel.*
Notering: Detta är högst relevant för den hotade kungsörnspopulationen i de sedan länge etablerade kärnområdena för kungsörn i Ängersjö- och Lillhärdalsområdena. I detta avseende är berguv likställd med kungsörn.
- Beakta Vindvals nya utredning "*Betydelsen av kungsörnars hemområden, biotopval och rörelser för vindkraftsetablering. Del 2.*" (januari 2017. Singh, Hipkiss, Ecke, Hörnfeldt), punkt g; "*Våra analyser av produktivitet för olika örnrevir visar på en mycket stor variation (Hipkiss et al. 2014) och att en del revir måste betraktas som mycket mer hänsynskrävande vid t.ex. vindkraftsetablering. Detta bör beaktas vid diskussioner om parkernas lokalisering, förslagsvis i dialog med de regionala kungsörnsgrupperna som normalt har bäst överblick över detta.*"
- beakta tillämpliga delar i Regeringsrättens dom 7694 -03 meddelad 2005-02-08, som alltjämt bedömts ha relevans.
- upphävning av felaktigt handlagt ärende om ändring av villkor för höjning av vindkraftverkens höjd från 175 till 230 m, som strider mot
 - länsstyrelsen Jämtlands yttrande om att verkens höjd inte får överstiga 175 m.
 - Länsstyrelsen Jämtlands "**Strategi för kungsörn och vindkraft i Jämtlands län**" (Juni, 2016), för skydd av vitala kungsörnsrevir, som anger säkerhetsavstånd om 10 km från vindkraftverk. Samtliga verk i Ängersjö och Lillhärdal är klassade som högreproduktiva i skyddsklass (Röd). Bilaga 2.
 - praxis som visar att ansökan om ändring av villkor ska omfatta omprövning av samtliga villkor. (Skåne)

Skäl

Naturvårdsverkets beskrivning av miljöprövningsprocessen är relativt korrekt.

Dock framgår inte att Renewable Ltd London, bekräftat flerfaldigt felaktig information om förekomst av endast ett kungsörnsrevir, genom att i sista stund revidera ändringsansökan från 11 till 5 verk om 230 m. Detta minskar inte riskbilden, då forskning (Näsudden Gotland) visar att höjning av verk av denna omfattning (från 175 m till 230 m) medför dubblerad risk.

Beskrivningen redovisar inte heller att Mark- och miljödomstolen Östersund och MMÖD/Svea Hovrätt avslagit närliggande projekt Svartåsen (26 verk, 2015-11-30), p.g.a. dessa fem kungsörnsrevir och det sedan lång tid etablerade berguvsreviret, samt den stora förekomsten av övervintrande och passerande individer ur den nordiska kungsörnspopulationen.

Forskningsrapporter visar att ungfågarna är särskilt utsatta under förflyttning till och från övervintringsområdena upptill 150 mil söderut. Den totala flygsträckan är 600.700 mil, och de stora vindkraftsbarriärerna utgör ett allvarligt kumulativt hot mot arten.

Det framgår inte heller att Sandtjärnsberget helt omges av dessa fem revir på ännu närmare avstånd. Bilaga 1.

Därtill omnämns inte att markägaren Sveaskog AB ansökt om bergtäkt för 500.000 ton mitt i området, vilket innebär att ljud från sprängningar, stenkrossar och transporter, medför störningar som leder till att fåglarna kommer att överge sina habitat.

Naturvårdsverkets skäl "*endast stora anläggningar med betydande miljöpåverkan*" är därmed inte relevant då det totalt handlar om 42 verk i detta kärnområde för lokala och flyttande kungsörnar. Området ska därför betraktas som stor anläggning.

Naturvårdsverket borde istället reagerat mot den av bolagen, Sveaskog AB och Miljöprövningsdelegationen tillämpade "salamitaktiken" med splittrad ansökningsprocess, där tillstånd först söktes för det minsta projektet Ängersjökölen om 5 verk.

Påståendet att "*beträffande Ängersjökölen och Sandtjärnsberget är det fråga om förhållandevis små anläggningar*" är därför missledande, då det bör ses som högst konsekvent att följa Tingsrättens tydliga domskäl samt Svea Hovrätts slutliga ställningstagande för att skydda den lokala och nationella kungsörnpopulationen inom området. Detta stöds också av experter vid Energimyndighetens och Nätverket för vindbruks seminarium Vind 2016-10, där både forskare och bransch efterlyste ett större helhetsgrepp på artskyddsfrågorna när ny vindkraft planeras. Ett bättre helhetsgrepp på artskyddsfrågorna kan gynna den biologiska mångfalden, och dessutom bidra till att minska riskerna i vindkraftsinvesteringar. Det är därför ytterst optimalt att ta bort några "små anläggningar". Energimyndigheten eftersträvar koncentrerade och effektiva anläggningar med väl utprövad lokalisering, vilket frigör yta, bevarar miljö och landskapsbild samt minskar hälsorisker.

Martin Green från Lunds universitet presenterade nyheter från en kommande uppdatering av Vindvals syntesrapport om fåglar och fladdermöss (Klar 2017);

– Vi måste ha mål som anger hur många av en viss art och hur mycket god livsmiljö som behövs. Jag vill se exklusiva riksintressen med utpekade områden för vindkraft så att vi får ett mer koncentrerat byggande.

Martin Green redovisade vetenskapligt stöd för större skyddszoner, baserade på GPS-studier i norra Sverige;

- Kärnområden = minst 50 % av aktivitet = 3,5 km zon
- Hemområde = huvuddelen av positionerna = upp till 5 km zon
- Jaktområde = all aktivitet under häckning = upp till 8 km zon

<https://www.natverketforvindbruk.se/Global/Aktiviteter/Balingsholm2016/Vind2016/1%20Martin%20Green.pdf?epslanguage=sv>

[https://www.natverketforvindbruk.se/sv/Aktiviteter/Tidigare-seminarium/2016/Uttalandet stöds även i Naturvårdsverket lägesrapport över vindkraft 2016, sid 17.](https://www.natverketforvindbruk.se/sv/Aktiviteter/Tidigare-seminarium/2016/Uttalandet_stoeds_aven_i_Naturvardsverket_lagesrapport_over_vindkraft_2016,_sid_17.)

<http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-8744-9.pdf?pid=17194>

Även Martin Hedén talade för utgångspunkt från populationslinjen, som medför säkrare bedömning av nationell artpåverkan och mindre risk för subjektiv bedömning.

Kraftig decimering av besatta revir redovisades för Z-län (från 68 till 27) och AC-län (från 99 till 70).

<https://www.natverketforvindbruk.se/Global/Aktiviteter/Balingsholm2016/Vind2016/2%20Martin%20Heden.pdf?epslanguage=sv>

Naturvårdsverkets avvisade frågan om två vindkraftsparker i Lillhärdalsområdet, med hänvisning till att de ännu inte vunnit laga kraft. Svea Hovrätt har nu avvisat begäran om överprövning av vindkraftsanläggning vid Åndberget i Lillhärdal (2017-04-03, Mål nr M 1354). Ägandeskapet har successivt övergått till fransk finansiär och risken är stor att projektet uppstyckas i spekulativt syfte.

Likaså står påståendet "eller som annars rör frågor av stor principiell betydelse", i stor kontrast till Naturvårdsverkets tydliga regeringsuppdrag att verka för ekologisk hållbarhet enligt Regeringens skrivelse 1997/98:13.

Argumentet "av resursskäl" är oacceptabelt och torde inte vara ohållbart vid granskning av EU-kommissionen.

Naturvårdsverket kringgår också huvudansvaret för att implementera EU:s Fågel- och Habitatsdirektiv, samt vägledningsansvaret som tydligt framgår i Naturvårdsverkets **Handbok för artskyddsförordningen**. Förslaget om en nationell vindkraftsfri zon i Härjedalen, i likhet med skyddet av de fyra nationalälvarna, är en fråga av mycket stor principiell betydelse av betydande miljöpåverkan. Den eskalerande vindkraftsutbyggnaden och de redan stora barriäreffekterna utgör tydligt och allvarligt hot mot två starkt hotade djurarter, kungsörn och berguv.

Naturvårdsverket lever inte heller upp till sitt nationella samordningsansvar för myndigheter som ska ske med de regionala viltförvaltningsdelegationerna. Dessa leds av landshövdingen som är viltförvaltningsdelegationens ordförande. EU-direktivets och Artskyddsförordningens intentioner är att arbetet ska baseras på s.k. adaptiv förvaltning, vilket innebär att delmål sätts upp och nödvändiga åtgärder vidtas för att uppnå de övergripande målen. Utvecklingen ska övervakas och utvärderas löpande för att göra nödvändiga justeringar. En fungerande adaptiv förvaltning förutsätter också att ny kunskap erhålls och görs tillgänglig. Det är därför ytterst viktigt att Naturvårdsverket accepterar ny kunskap om kungsörnarnas rörelsemönster, vikande reproduktionstrend och dödstal vid vindkraftsanläggningar för revidering av åtgärdsplaner och stöder regionala beslut om effektiva åtgärder;

- länsstyrelsen Jämtlands **Strategiska beslut för skydd av kungsörn. Bilaga 2.**
- länsstyrelsen Jämtlands yttrande om avslag av ändring av verkens höjd från 175 till 230 meter. Dessa radikala förändringar ska inte genomdrivas av några få tjänstemän inom en Miljöprövningsdelegation, utan kräver en demokratisk prövning enligt EU:s Landskapsbildsdirektiv.

Naturvårdsverket har huvudansvar för vägledning och implementering av EU-DIREKTIV 2009/147/EG. Vägledning ges bl.a. i Handbok för artskyddsförordningen del 1- Fridlysning och dispenser. Naturvårdsverket gör här tolkning av EU-Kommissionens vägledande dokument *Guidance document on the strict protection of animal species of Community interest under the Habitats Directive 92/43/EEC* i februari 2007, samt Europaparlamentets och Rådets Direktiv 2009/147/EG av den 30 november 2009 om bevarande av vilda fåglar, som bl.a. anger;

- (7) Bevarandeåtgärder ska inriktas på långsiktigt skydd och förvaltning av de naturresurser som utgör en integrerad del av de europeiska folkens arv. Därigenom blir det möjligt att kontrollera naturresurserna och reglera utnyttjandet av dem med utgångspunkt från de åtgärder som är nödvändiga att vidta för att upprätthålla och återupprätta den naturliga jämvikten mellan arter så långt detta rimligen är möjligt.
- (8) För att bevara samtliga fågelarter är det helt nödvändigt att skydda, upprätthålla och återställa tillräckligt varierande och stora livsmiljöer för fåglar. Vissa fågelarter bör skyddas genom att särskilda åtgärder avseende deras livsmiljöer vidtas för att säkerställa deras överlevnad och fortplantning inom det område där de förekommer. Sådana åtgärder måste också ta hänsyn till flyttande fåglar och samordnas i syfte att åstadkomma en sammanhängande helhet.

Notering: Dessa intentioner kan bemötas med inrättande av större vindkraftsfria zoner och kraftfulla strategiska planer, modell Jämtland.

3.2 Infrastruktur- och andra större projekt. Artskyddet bör komma in tidigt i infrastruktur- och andra större projekt som vägar, järnvägar eller vindkraftanläggningar. Detta bör bevakas av den operativa tillsynsmyndigheten, i detta fall länsstyrelsen (8 kap 1-4 §§ miljöbalken). En artförekomst kan leda till förändringar av eller stopp av ett projekt om det finns andra lämpliga sätt att nå syftet med projektet och dess påverkan på arten försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd.

Notering: Etablering av vindkraft väster om Rullbovägen har avrättats redan vid upprättande av vindkraftsplanen för Härjedalens kommun, p.g.a. den täta förekomsten av vitala kungsörnsrevir och berguvsrevir. Projekten skulle aldrig påbörjats.

Handboken anger vidare;

- En störning som påverkar artens överlevnadschanser, reproduktion eller utbredning är otillåten. En åtgärd som påverkar en fågelarts häckningsframgång genom att boplatser överges eller att färre antal ungar än annars blir flygfärdiga är således inte tillåten om detta leder till att artens population minskar i området, särskilt om arten har en ogynnsam bevarandestatus och/eller vikande trend.

Notering: Ängersjöprojekten utgör ett allvarligt dödshot och stor risk att de sex boplatserna överges eller att färre antal ungar blir flygfärdiga. Enligt statistik Vindval 2016, är kungsörnspopulationen starkt vikande i Z och AC län. Dessa län har proportionellt hög andel vindkraftsbarriärer. Vindkraftverk alstrar kraftig turbulens på över 4 km och kan sänka lokala temperaturen med upp till 4 grader. Populationer av tjäder och orre har visat sig minska successivt. Ripor i flock, löper kollisionsrisk med tornen (Rapport vindkraftpark Runn). Renar lägger successivt om sina vandringar. Forskning framför att fragmenteringen av skogen under senare decennier, bidragit till den starka tillbakagången av sorkpopulationer i norr. Bland annat för den vanligaste arten **Gråsidning** nästan försvunnit från stora delar av Norrland under senare decennier. Engelsk studie (2016) visar att grävlingar som vistas en km från vindkraftverk har 260 % högre kortisolnivå i blodet än de som lever 10 km från verken. Dessa effekter kan vara negativa för födotillgång, hälsa och habitat. Polsk studie visar att slaktvikten på svin är tio kg lägre för de uppföds intill vindkraftverk än de som föds upp 1 km från verken. Enligt Naturvårdsverkets redovisning är trenden för lyckad häckning negativ. Under perioden 2002-2014 har max-värdena sjunkit från 0,7 till 0,47 ungar/häckning och minvärdena legat vid ca 0,3 ungar/häckning.

- Både habitat- och fågeldirektivet är minimidirektiv vilket innebär att de enskilda medlemsländerna kan införa längre gående bestämmelser.

Notering: Så här står det i verksamhetskravet som kopplar till artskyddsbestämmelserna: *Förbud mot att störa fåglar och häckningsområden. Det är förbjudet att avsiktligt störa fåglar. Det gäller särskilt under deras parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder. Likaså är det förbjudet att skada eller förstöra fåglarnas häckningsområden eller deras viloplats. Detta gäller för alla vilda fågelarter. Detta innebär att du i ditt brukande av marken behöver ta hänsyn till vad som kan ses som avsiktligt störande.*

<http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Statistik-A-O/Kungsorn-antal-ungar-per-hackande-par/>

Enligt inventeringsansvarig ornitolog, blev häckningsresultatet i Härjedalen 2016, endast tre flygfärdiga ungar på 41 undersökta revir.

Enligt SLU:s inventeringsrapport 2016 har trenden för berguvspopulationen varit negativ de senaste fem åren.

Direktiven innehåller rapporteringskrav till EU enligt både habitatdirektivet (artikel 16.2) och fågeldirektivet (artikel 9.3). Enligt artikel 12.1 fågeldirektivet ska medlemsländerna vart tredje

år rapportera om implementeringen av fågeldirektivet. I rapporteringen ingår att redovisa vilka särskilda skyddsområden och åtgärdsprogram som inrättats. En mer omfattande rapport, enligt artikel 17 habitatdirektivet, ska göras vart sjätte år. Rapporten ska bland annat innehålla uppgifter om bevarandestatusen hos livsmiljöer och arter som avses i artikel 2 habitatdirektivet.

- EU-kommissionen genomför utvärdering av EU:s Fågel- och Habitatdirektiv.

EU-kommissionen har påbörjat ett s.k. Fitness and Performance Programmen (REFIT), för utvärdering av the Birds and Habitats Directives, avseende miljömässiga, ekonomiska och sociala aspekter.

Som ett första steg har kommissionen genomfört en s.k. Fitness Check för kontroll av utfallet av implementeringen av direktivet. Ett frågeformulär har besvarats av samtliga medlemsländer och viktiga intressentgrupper. Sammanställning av halvtidsöversynen av strategin för biologisk mångfald, publicerades den 2 oktober 2015.

http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/fitness_check/docs/consultation/Fitness%20Check%20final%20draft%20emerging%20findings%20report.pdf

Rapporten sammanfattar bl.a. att utvecklingen av förnybara energikällor. De förnybara tekniker som oftast nämns är biobränslen, vindkraft, skiffergasutvinning och vattenkraft. Potentiella negativa effekter från dessa teknologier omfattar fragmentering, försämring och förlust av markbundna och marina livsmiljöer, liksom direkta skador och dödlighet hos specificerade arter från byggverksamhet och föroreningar. Särskilt oroande är kontakten mellan flyttande fåglar och fladdermöss med kraftledningar och vindkraftverk.

Utdrag ur Sveriges svar i Fitness check-enkäten anger;

Styrkan och konsekvenserna av direktiven kan ha underskattats.

Kraften av skyddseffekten hos kraven i artikel 6.2 och 6.3 var kanske inte helt förstådda när Sverige gick med i EU, men har uppenbarligen bidragit till ett starkare skydd av viktiga naturområden i Sverige.

För att uppnå och upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för alla övriga arter och livsmiljöer, är ett brett spektrum av åtgärder nödvändiga för att minska de negativa externa miljöeffekterna av aktiviteter, bland annat för att utöka antalet och ytan av skyddade områden använda justerade förvaltningsmetoder säkerställa miljöhänsyn i markanvändning inom andra områden aktivt återställa och upprätthålla vissa hotade livsmiljöer.

Ett landskapsperspektiv krävs när planer görs för aktiviteter som kan vara skadliga för naturen även i vardagslandskapet och ökat fokus på utvärdering av åtgärder behövs för att öka deras effektivitet.

Ur biologisk mångfaldssynpunkt finns förmodligen de mest uppenbara bristerna för bevarandet av livsmiljöer och arter i bilaga I och bilaga II, genom det otillräckliga skyddet när de befinner sig i det bredare landskapet utanför Natura 2000-nätverket. Detta hänför sig till det faktum att habitatdirektivet endast har bindande krav för deras skydd inom Natura 2000-områden. På grund av detta, kan effekterna av direktivet endast antas vara begränsade i det bredare landskapet, med undantag för de strikt skyddade arterna.

I ett bredare samhällsperspektiv, tror vi att en kombination av verktyg och åtgärder behövs för att uppnå målen.

Notering: Behovet av kompensatoriska åtgärder och frizon för kungsörn är således förenligt med EU-kommissionens oro över kontakten mellan flyttande fåglar och fladdermöss med kraftledningar och vindkraftverk.

Detta gäller också det svenska enkätsvaret avseende uppföljning av EU:s Fågel- och Habitatdirektiv. Regeringen anvisar en rad kraftfulla åtgärder och anför att det krävs ett

landskapsperspektiv och att de största bristerna för skydd av arterna i bilaga I och bilaga II, finns när de befinner sig i det bredare landskapet utanför Natura 2000-nätverket.

Den föreslagna vindkraftsfria zonen för kungsörn och berguv är ligger således helt i linje med regeringens redovisade inställning. Likaså de aviserade kraven i den kommande revideringen av Vindvals rapport *Vindkraftens effekter på fåglar och fladdermöss*, som föreslår koncentration och större fria ytor.

Mot bakgrund av att den planerade utbyggnaden omfattar ca 45 TWh, är det således ytterst angeläget att omgående påbörja genomförandet av regeringens intentioner.

- **Kungsörn Sverige.** Behovet av radikala åtgärder stöds av organisationen Kungsörn Sverige, vars ordförande Mårten Hjernquist, i debattartikel den 18 mars 2016, konstaterar att *"Handlingsförlamning och byråkrati dödar våra kungsörnar. Enligt Naturvårdsverket dör nio av tio kungsörnar på grund av något som kan kopplas till mänskliga aktiviteter. Tåg kör på dem, de blir blyförgiftade av att äta slaktrester som lämnats efter jakten eller av blyfragment i skadeskjutet vilt, de blir elektrifierade till döds av dåligt konstruerade elledningar och stolpar, de utsätts för faunakriminalitet och de flyger in i vindkraftverken som byggs långt bort från där människor bor men där de flesta örnarna har sin hemort. Det intensiva skogsbruket gör att livsmiljöer försvinner och försämras samt att lämpliga boträd, som orkar lyfta upp ett meterstort risbo, är sällsynta."*
"Det är nu hög tid för regeringen och riksdagen att se till så att våra myndigheter verkar för att uppnå målen om en långsiktig livskraftig kungsörnspopulation".
Organisationen gör bedömningen att *"Kungsörnen bedöms idag inte ha en långsiktig livskraftig population i Sverige"*. (<http://www.kungsorn.se/>)
- Viltskadecenter, SLU, redovisar **Resultat från inventeringar av kungsörn i Sverige 2016** och konstaterar en minskning av kungsörnsäckningar och besatta revir i stora delar av landet. Med 157 lyckade äckningar ligger kungsörnsstammen år 2016 endast marginellt över det av riksdagen fastställda referensvärdet för populationsstorlek, som är 150 lyckade äckningar. Ungproduktionen hos kungsörnar i Sverige anges generellt vara för låg för en långsiktigt positiv utveckling av populationen.
- Riksdagen har i sitt beslut den 10 december 2013 (bet. 2013/14:MJU7, rskr. 2013/14:99) förtydligat att begreppet antalet registrerade äckande par, avser antalet par som har lyckats med äckningen. Riksdagen fastslår också att man utgår från att ansvariga myndigheter aktivt arbetar med åtgärder för att stödja kungsörnsstammens tillväxt och vidare utbredning och framhåller vikten av att kungsörnens behov av livsmiljö tillgodoses.
- Naturvårdsverket har upprättat **Nationell förvaltningsplan för kungsörn 2013–2017.** Planen baseras på s.k. Adaptiv förvaltning. Förvaltningen av kungsörnsstammen är komplex och i delar beroende av faktorer som är svåra att förutse. Förvaltningen behöver därför vara adaptiv.
Notering: Förvaltningen måste därför präglas av ett arbetssätt där åtgärder ständigt anpassas till det som sker i naturen. Naturvårdsverket måste nu ta till sig den vetenskapliga forskning som skett sedan 2012, avseende
 - kungsörnarnas revirstorlek. Ca femton gånger större än vad myndigheterna tillämpar
 - kungsörnarnas flyttnings- och övervintringsmönster.
 - dödstalen vid Näsudden, Gotland, som visar att ca 20 örnar årligen dödas på Gotland och att högre verk ger fördubblad dödlighet.
 - den minskande trenden för antal ungar/häckning.
 - berguvarnas minskande population

- Kommande revidering av Vindvals rapport, som aviserats rekommendera koncentration av vindkraftsanläggningar, stora fria ytor och helhetssyn.
- planerad utbyggnad till 45 TWh (jfr, nuvarande 16 TWh), med starkt ökade barriäreffekter.
- krav på avställning av vindkraft under kritisk tid för födosökande och flyttande fladdermöss. (<8 m/s, natt, maj-september). EUROBAT Guidelines 2015.
- de allt högre vindkraftverken, som nu når höjden för Low Level Jet Winds, som ligger inom höjdiintervallet 100 -500 m, och under nattetid frekvent alstrar vindhastigheter på 15-20 m/sek. (SMHI:s hemsida).
- de allt högre vindkraftverkens större emission av intermittent lågfrekvent ljud och infraenergipulser, som efter ca 700 m övergår till cylindrisk ljudutbredning, med halverad dämpning (3 dBA/dubblerat avstånd).
- allvarliga hälsoeffekter p.g.a. långsiktiga sömnstörningar och hög infraenergi-påverkan. Behov av översyn av bullerregelverk och nedställning till 35 dBA för befintliga verk och moratorium för omprövning av ej byggda samt planerade projekt för optimering av utbyggnaden med ny teknik. Kräver mindre justering av elcertifikatsystemet för kompensation av nedlagda kostnader och förlorad effekt.
- Naturvårdsverket har inte heller behandlat synnerliggigheter med UNESCO, bevarande av de sista fenoskandiska gammelskogarna, samt andra gällande och nya krav i EU-lagstiftning och nationell lagstiftning.
 - UNESCO:s "World Network of Biosphere Reserves". Biosfärkandidatområde – Voxnadalen. Södra delen av den föreslagna frizonen mellan Voxnan och Ljusnan har av Naturvårdsverket föreslagits till biosfärkandidatområde. Detta visar områdets mycket unika karaktär, som berättigar Voxnadalen att ingå i det globala nätverket "The World Network of Biosphere Reserves". I Norden finns endast sju biosfärområden, varav fem ligger i Sverige: Kristianstads Vattenrike, Vänerskärgården med Kinnekulle, Älvslandskapet Nedre Dalälven, Blekinge Arkipelag och Östra Vätterbranterna.
Notering: Den unika miljön i Voxnadalen och intilliggande kulturbygder i Lillhärdal och Ängersjö, kan således få ytterligare skydd genom den föreslagna frizonen från vindkraft.
 - Borderland Wilderness - Skydd av de sista gammelskogarna. En intressant koppling finns också i förslaget till utredning av förutsättningar för bevarandet av de sista orörda granskogarna och potentialen för den europeiska turistvisionen Borderland Wilderness i områdets södra del mot Dalarna.
 - EU biodiversity strategy to 2020, punkt 1b och 7 b, avseende förhindrande av fragmentisering av den gröna infrastrukturen. EU kommissionens riktlinjer för grön infrastruktur är under implementering och samtliga länsstyrelser ska utarbeta regionala handlingsplaner för grön infrastruktur.
 - ◆ Mål 1. Skydda arter och livsmiljöer. Arter och livsmiljöer som skyddas av EU: s naturvårds lag ska visa bättre bevarande eller en säker status för 100 % fler livsmiljöer och 50% fler arter.
 - ◆ Mål 2. Bevara och återställa ekosystem. Ekosystemtjänster ska upprätthållas och förbättras genom upprättande av grön infrastruktur och minst 15 % av skadade ekosystem ska återställas.
 - ◆ Mål 3. Uppnå ett mer hållbart jordbruk och skogsbruk. Eekosystemtjänster från arter och livsmiljöer, som påverkas av jord- och skogsbruk, ska visa mätbara förbättringar.

- ◆ Mål 5. Bekämpa invasiva främmande arter. Identifiering, kontroll och utrotning av invasiva främmande arter för att förhindra nya invasiva arter från att störa biologiska mångfalden i Europa. Amerikansk studie rapporterar att vissa fladdermusarter kommer att decimeras med 90 %, fram till 2050. Detta kommer att få fatala effekter för insektsskador i skog- och lantbruket.
- ◆ Mål 6. Hjälpa till att stoppa förlusten av den globala biologiska mångfalden.
- Proposition 2013/14:141 "Svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster".
- Landsbygdsprogrammet. Förslag till åtgärder för att skapa attraktiva orter för att stimulera befolkningsutvecklingen och förutsättningar för företagsverksamhet på landsbygden. Ej förenligt med förstörd landskapsbild, buller- och hälsoproblem och begränsande rekreativsmöjligheter.
- Naturvårdsverkets strategi för regional tillväxt. Redovisning av regeringsuppdrag om framtagande av en långsiktig strategi för myndighetens medverkan i det regionala tillväxtarbetet under perioden 2014–2020
- Det nationella skogsprogrammet. Syftar till tillväxt, mångbruk och värdeskapande av skogen som resurs så att skogen används för flera olika syften t.ex. skogsbruk, naturturism, rennäring, naturvård, träförädling, jakt, trivsel, ideellt föreningsliv, rekreation, folkhälsa, arena för kulturyttringar m.m. och att skogen bidrar till en levande landsbygd.
- Klimatstrategi för länsstyrelsen Jämtland. Uppföljning av Mål och åtgärder år 2014 2020. Viktiga etappmål för skydd av biologisk mångfald och ekosystemtjänster (identifiering), hotade arter och naturtyper (åtgärdsprogram, befintligt områdesskydd), helhetssyn på markanvändningen, nationella och internationella mål för biologisk mångfald, bevarande av områden som har särskild betydelse för biologisk mångfald eller ekosystemtjänster, effektiva områdesbaserade skyddsåtgärder, miljöanpassat brukande, utökning av skyddade områden med minst 1142 000 ha, ett variationsrikt skogsbruk, dialogprocess i ett nationellt skogsprogram.
Notering: Begäran om interimistiskt förbud (3 år), enligt 7 kap 24 § Miljöbalken, har översänts till landshövding i Jämtlands län, Jöran Hägglund, avseende uppförande av vindkraftsparker vid Sandtjärnsberget och Ängersjökölen, Ängersjö, Härjedalen. Bilaga 6.
- Nationella mål för kulturmiljöarbetet (2013-06-13 rskr. 2012/13:273). Ängersjö är en gammal kulturbygd och ett nationellt tvärvetenskapligt historiskt forskningsprojekt för arkeologi, social, kulturell och ekonomisk utveckling i en mellansvensk skogsbygd. Den lokala befolkningen driver ett välkött och pedagogiskt utformat skogsmuseum och ett rikligt bevarat och sevärt skolmuseum. Ängersjö är nu en av få orter med inflyttande människor som söker leva nära naturen i tysta och mäktiga kulturlandskap. I många fall genom utkomst från skogsbruk och ekoturism, med tillkomst av vad marken ger genom jakt, fiske och bärplockning. Området uppfyller alla kriterier för skydd enligt den Europeiska landskapsbildskonventionen, 2002-04-29, Artikel 5 punkt a m.m. (Respekt för kulturbygd) och den helhetssyn som anslås i EU:s strategi för grön infrastruktur.
- Teknisk utveckling. Nuvarande miljötillstånd för Ängersjökölen och Sandtjärnsberget omfattar 11+5 vindkraftverk á 3 MW. Idag testas verk vid det danska testcentret Österild, som har effekt på 8 MW, totalhöjd 224 m och vingdiameter på 164 m. Tillstånd har begärts för att vid testcentret bygga vindkraftverk med 10 MW effekt och höjden 250 m. Den europeiska vindkraftsorganisationen EWEA, stöder forskning mot 20 MW och amerikansk artikel talar om försök med verk med flexibla vinglängder som

kan nå 50 MW. Det nya supermaterialet grafen har stor potential som vingmaterial, genom sin låga vikt, styrka och seghet.

Notering: Det är därför nationalekonomiskt förkastligt att i nuläget uppföra olönsamma vindkraftverk med ur miljö- och hälsosynpunkt fatala konsekvenser.

Konkreta skäl för återkallelse enligt 24 kap. 3 § Miljöbalken, av miljötillstånd för vindkraft på Sandtjärnsberget och Ängersjökölen har ingående redovisats i framförd begäran om återkallelse. Här anges av tidsskäl enbart kort sammanfattning.

- Underlåtenhet att redovisa rätt antal örnrevir vid Sandtjärnsberget. Endast ett örnrevir angavs i MKB trots att inventeringsansvarig ornitolog konsekvent framfört att det finns 3-4 örnrevir i närområdet och redan i vindkraftsplanen avrått från vindkraft väster om Rullbovägen. Senare inventering visar 5 kungsörnsrevir. Plus 2 revir vid projekt Kölvallen, 8 km österut och 5 revir vid Åndberget och 2 revir vid Skaftåsen, 15-20 km österut.

- Underlåtenhet att informera om att vindkraftsetablering inte bör ske väster om Rullbovägen, i samband med upprättande av vindkraftsplan för Härjedalens kommun.

Notering: Med kännedom om de genom inventeringarna bekräftade fakta, gäller Naturvårdsverkets uttalande *"Det bör därför bedömas som ett avsiktligt dödande när det jämfört med andra vindparker föreligger en förhöjd kollisionsrisk med verken för känsliga arter"*.

Direkt stöd finns därmed i 4 § Artskyddsförordningen, för definitiv återkallelse av miljötillstånden för Ängersjökölen och Sandtjärnsberget.

- Underlåtenhet att redovisa den sedan länge kända förekomsten av ett berguvsrevir. Bolaget har därmed medvetet bidragit till underskattning av de kumulativa effekterna och decimering av de rödlistade arterna.

- Underlåtenhet att precisera positionerna för spelplatser för tjäder och orre. Vag formulering om förekomst av tjäder och att det inte "finns några större spelplatser för tjäder". Strider mot dom MMÖD (M-2504-13) om miniaavstånd på 500 respektive 1000 m, beroende på antalet tuppar. Enligt Naturvårdsverket är spelplatser med mer än 2 tuppar skyddsvärda på detta avstånd.

- Bristande redovisning av spelplatser för orre. Inventeringen visar förekomst av spelplatser för orre. Förekomst av orre vid vindkraft har nu konstaterats leda till total utslagning. Positionering av verk är inte prövad enligt gällande domstolsbeslut och Naturvårdsverkets och SOF:s regelverk.

- Underlåtenhet att utföra inventering av fladdermöss i strid med Naturvårdsverkets anvisningar och oeftergivligt krav enligt UN och EUROBATs nya Guidelines 2015, som kräver såväl manuell som automatisk instrumentell inventering under minst ett år.

- Miljötillståndet saknar villkor för driftstopp under kritisk tid för skydd av fladdermöss och lokala och globala ekosystem.

- Underlåtenhet att lämna uppgifter om följdverksamhet för utvinning av grus- eller bergmaterial för anläggningsarbetena. Härmed förhindras, prövning av såväl initiala som långsiktigt kumulativa störningar av Sveaskogs AB:s ansökan om bergtäkt för 500 000 ton stenkross under 30 år, mitt i det känsliga området.

- Underlåtenhet av MPD att inte kommentera eller ange skäl till varför man avstått från att hos EU-kommissionen infordra ett förhandsutlåtande om den brittiska koncernens, Sveaskogs AB:s samt MPD:s agerande överensstämmer med EG:s MKB-direktiv avseende "Salamitaktik" och bristande kumulativ bedömning.

- Underlåtenhet att redovisa nya kunskaper från GPS-baserade forskningsrapporter, som radikalt förändrar bilden av örnarnas revirstorlek och rörelsemönster. GPS-studier vid vindkraftsparken i Runn i Jämtland visar

- medelvärde för studerade örnrevir var 214 kvkm, vilket är ca 15 ggr större än vad som anges i MKB. Även MPD har undvikit att behandla framförd information om dessa vetenskapliga fakta.
 - riskfyllda vinterflyttningar om totalt 600-700 mil genom vindkraftsbarriärer
 - hög dödlighet (75 %) av andra orsaker under örnarnas fem första levnadsår (SLU)
 - hög dödlighet vid 170 medelstora verk på Gotland (Ca 20 örnar/år)
- total friförklaring om ansvaret för bullerberäkning; *"Detta dokument ("rapport") har utarbetats av Renewable Energi Systems Ltd ("RES"). RES anses inte göra några utfästelser om riktighet, fullständighet, metodik, tillförlitlighet eller aktuell status för något material som finns i denna ("rapport"), eller RES påtar sig ansvar med avseende på någon fråga eller information avses eller i betänkandet. Varje person som förlitar sig på rapporten ("mottagaren") gör det på egen risk, och varken mottagaren eller någon part till vilken mottagaren tillhandahåller rapporten eller material eller information som härrör från det skall ha någon rätt eller fordran mot RES eller något av dess dotterbolag av dessa. Mottagaren skall behandla all information i rapporten som konfidentiell".*

Notering: Denna undanflykt från sanningshalt och framtida skadestånd torde vara unikt inför svensk miljödomstol. Bullerberäkningen borde direkt underkänts som juridiskt ogiltig och såväl kommun, MPD och domstolar borde därmed avstyrkt bolagets tillståndsansökan. Klausulen om att informationen är konfidentiell är lika frapperande och står i strid mot Århuskonventionens krav på transparens.

Renewable Ltds tillämpning av bullervillkoret 40 dBA, strider mot

- Härjedalens kommunala vindkraftsplan, som anger;
 - I närhet av områden med permanent- eller fritidsbostäder och rörligt friluftsliv, i områden med lågt bakgrundsljud och i vindskyddade lägen samt i naturreservat, får den ekvivalenta ljudnivån inte överstiga 35 dB(A). 40 dB(A) kan godtas i andra fall. Naturvårdsverkets råd och "försiktighetsprincipen" bör alltid gälla.*
 - Denna har dignitet som en strategisk miljöplan, som ska följas enligt EG-domstolens Valloniendom.
- Naturvårdsverkets anvisningar för
 - ◆ områden med tyst bakgrundsljud. Vindhastigheten vid bostaden är 50 procent lägre än vid vindkraftverken (10 m). Naturvårdsverkets rapport 6241. Detta är extra tydligt under natt.
 - ◆ tonalt ljud. Extra frustrerande. Tydligt vid mätning med ny microbarometerteknik. Det kraftigt dunkande ljudet som uppstår vid vingarnas tornpassage är ännu mer störande.
 - ◆ hög andel lågfrekvent ljud och infraljud. Höga verk medför övergång till cylindrisk ljudutbredning som kan vara störande på 6-10 km.
 - ◆ långtidsmätningar som utförts vid Dragaliden, Västerbotten (2011-2012), av Conny Larsson, Uppsala Universitet, på uppdrag av Energimyndigheten. Slutrapporten 2014-12-30 redovisar frekvent förekomst av amplitudmodulerat ljud och föreslår 35 dBA.

Samtliga aspekter avseende tillämpning 35 dBA är relevanta för förhållandena i Ängersjö, men ger ändå inte berättigat skydd mot bakgrund av bristerna till tillämpade beräkningsmodeller.

Stöd finns i det statliga betänkandet till vindkraft (SOU 1999:75), som i likhet med internationell expertis fastslår:

- ljudspridningen över vatten kan medföra att uppmätta värden blir 10 – 15 dBA, kanske t.o.m. 20 dBA högre, än beräknat enligt vanlig modell
- det finns ett starkt vetenskapligt stöd för att riktvärdena ska ta hänsyn till bakgrundsljudet

- Koncessionsnämndens praxis för etablering av industri medger inte ekvivalentberäkning för att tillgodoräkna tystare perioder som kan jämna ut bullrigare perioder. Det bör inte heller användas för vindkraft.
- mätmetoden enligt dansk praxis ger normalt en systematisk underskattning av källstyrkan
- danska vindkrafttillverkare använder värdet 5 dBA/km för dämpning i luft som inte är relevanta för flertalet svenska förhållanden, 2-3 dBA/km.
- tonalitet och modulationer skapar mer irritation än ett jämnt lågfrekvent brus. En mät- och analysmetod utvecklad just för vindkraftverken skulle kunna ge mer relevanta resultat
- rimligt att fritidshus utanför planlagt område behandlas enligt norm för planlagt område. Utanför planlagt område kan bakgrunds nivåerna vara ännu lägre.
- det är inte heller självklart att permanentus i stilla lägen vare sig på landet eller inom planlagt område ska tåla 40 dBA.

De "ansvarsbefriade" bullerberäkningarna redovisar inte

- effekter av att högre verk övergår till "cylindrisk ljudutbredning" från 700 m, vilket innebär halverad dämpning = 3 dBA per dubblerat avstånd.
- faktum att halva avståndet från Ängersjökölen utgörs av reflekterande vatten/isyta, vilket också innebär halverad dämpning = 3 dBA per dubblerat avstånd.
- effekter av interferens som kan ge + 8 dBA (heighthened zones), OAM + 2 dBA eller resonans + 2 dBA.
- effekter av Low Level Jet Winds, som enligt SMHI (Nattliga jetströmmar) <http://www.smhi.se/kunskapsbanken/meteorologi/nattliga-jetstrommar-1.5531>

När solen går ner, upplöses molnen och temperaturen sjunker närmast marken. Då bildas en så kallad inversion (temperaturen avtar mot marken eller är konstant) varvid vinden avtar närmast marken där det nästan kan bli vindstilla. Men ovanför inversionen, på 100-500 m höjd, sker det motsatta: vinden ökar och kan nå vindhastigheter på 10-15 m/s, i vissa fall 20 m/s. När inversionen bildas tappar luften kontakten med det skrovliga underlaget. Den bromsande friktionskraften försvinner och luften börjar accelerera, eftersom vinden fortfarande är riktad mot lägre tryck. Samtidigt som den ökar sin hastighet vrids den åt höger av corioliskraften. Under loppet av 9-12 timmar, innan solen går upp, hinner vinden accelerera upp till ansevärd styrka.

- Underlåtenhet att värdera effekterna på det lokala klimatet, när de höga verken pressar ner kalla turbulenta luftmassor, som kan sänka temperaturen med 4 grader C över 3-4 km. Detta kan också medföra kondensering med lokal bildning av dimma och duggregn. Detta är en allvarlig försämring av livskvaliteten i områden med redan korta somrar. Under vissa årstider uppvärms de övre luftlagren under dagen, varför varmare luft nedpressas under natten, vilket medför att dagpunkten inte nås och de övre markskikten uttorkas.
- Härtill kommer stöd i nya svenska forskningsrapporter och förslag till ny internationell standard;
 - Pontus Thorsson, 2016. Delrapport ur Energimyndighetens WITNES-projekt. Här ges ytterligare stöd för amplitudmodulering som varierar mellan + 2-10 dBA. Bilaga 3. Detta överstiger Conny Larssons mätningar i Dragarliden och innebär att relevant gränsvärde bör vara närmare 30 dBA.
 Thorssons mätningar utfördes på enskilda verk vid 650 m från verket. Därmed fångades inte det specifika amplitudmodulerade ljudet OAM (+ 2 dBA), som först uppstår vid 1000 m (Engelsk studie 2012). Detta fenomen är ännu ej helt förklarat. Ej heller beaktas då effekten av flera verk, där nytt ljud kan bildas internt inom de kraftigt turbulenta luftmassorna på längre avstånd.

Thorsson visar stora skillnader på ljudbilden från enskilda verk och olika fabrikat. Likaså klargör studien att de hittills tillämpade ekvivalenta värdena baserats på för långa ljudklipp om 10 minuter. Thorsson tillämpar 10 sekunder. Detta är ett steg framåt. Men även denna sekvens utjämnar ljudstötar (peaks) till lägre medelvärden. Normal mätapparat baseras på delsekvenser om 125 millisekunder. Amerikansk studie (Wade Bray/Rich James, 2012) visar att användning av speciellt känslig mätapparater som motsvarar människans hörseluppfattning (< 10 millisekunder), redovisar att de verkliga ljudnivåerna har "peaks", som är 5-7 dB högre. Thorsson framhåller också den stora osäkerheten i det lågfrekventa ljudområdet och svagheterna med uppsatta kriterier. Tyvärr har inte de oroväckande effekterna inom infraenergiområdet studerats.

- Karl Bolin, KTH. Avancerad modellering av ljudutbredning i komplex terräng. Energimyndigheten, projekt 32441-1, 2016. Bilaga 4.
På sid 22 visas diagram över strålgång där terrängförhållanden medför att ljudet kan koncentreras på ca 9 km. Härtill kommer effekter av sidoreflexion (dalgångar, väderfronter), inversion (temperaturskikt), vindhastighet och vindriktning, luftfuktighet mm. Beräkningar görs endast för 8 m/s (halv maxeffekt), vilket är direkt missledande då en ökning mot 12 m/s ger 20-30 dB högre värden i det lågfrekventa området och än mer inom det ohörbara men fysiskt påverkande infraenergiområdet.
- Claes-Erik Simonsbacka. Förslag till ny internationell standard för bullermätning av vindkraftverk. Simonsbacka är välmeriterad expert på internationella standarder och EU:s Maskindirektiv. *"De som bor i närheten av större vindkraftverk kan rapportera störande, mycket lågfrekventa ljud inomhus, en typ av ljud som inte uppträder vid äldre, mindre anläggningar. Dessa störningar behandlas inte i den nuvarande standarden för mätning av buller från vindkraftverk, IEC 61400-11 (SS-EN 61400-11). De svischande ljud som kan uppstå vid rotorbladens bakkant tar den inte heller upp."*
"Därför föreslås nu ett arbete med en omarbetad ny internationell standard, IEC 61400-11-2, för mätning av dessa typer av buller, Wind turbine aero acoustic noise measurement techniques. Förslaget, kallat 88/625/NP, är ute för kommentering och röstning bland medlemmarna i IEC, den internationella organisationen för standardisering inom el och elektronik, och kan beställas från SEK Svensk Elstandard, den svenska organisation som är medlem i IEC."
"Den planerade standarden är tänkt att komplettera den nuvarande IEC 61400-11 för bullermätning. Den har också antagits som europeisk standard och fastställts som svensk standard SS-EN 61400-11. Svenska intressenter kan delta i arbetet med den nya standarden genom den tekniska kommittén SEK TK 88." <http://www.elstandard.se/nyheter/nyhet.asp?NewsID=1491379079>
- Riksdagsman Magnus Oscarsson (KD) har tagit initiativ till riksdagshearing om vindkraftsbuller, 2016-11-30 i närvaro av representanter från Naturvårdsverket och Energimyndigheten. Medverkande från Föreningen Svenskt Landskapsskydd (FSL), m.fl. redovisade allvarliga störningar från ett 70-tal vindkraftsanläggningar och stora brister i miljöprövningsprocessen, bullerregelverket och oroande forskning om långsiktiga hälsoeffekter, där ny forskning om infraenergivågorna är mycket oroande. Förutsättningar för revidering av bullerregelverket har diskuterats mellan Naturvårdsverket och FSL, under mars 2017. Vi vet redan att upplevd störningsgrad från vindkraftverk vid 40 dBA motsvarar störningsgraden från trafikbuller vid 55 dBA, som är hälsofarlig vid långtidspåverkan.

- Whistler-blower-rapport och Open Letter till WHO. WHO har tillsatt panel för revidering av Guidelines for Noise i Europe. Två svenska representanter medverkar.
 - ◆ Anonym engelsk förskolelärare har till WHO översänt rapport om allvarligt ändrade beteenden hos skolbarn när vinden låg på från två vindkraftsparker, 2 resp. 5 km från skolorna.
 - ◆ Ett internationellt Open Letter har översänts från ca 170 kända forskare och organisationer för drabbade människor. Stor oro framförs över negativa hälsoeffekter från långsiktig påverkan av lågfrekvent buller och infraenergi-påverkan.

Dessa väl kända generella fakta har åberopats i miljöprövningsprocessen utan att de bevärdigats med omnämnande eller analys. Härtill kommer ständigt nya bekräftelser och fakta, som bortfiltreras i MPD:s beslut.

Det innebär att tillstånden tillkommit på felaktiga grunder och medför att medborgarna i Ängersjö, avsiktligt utsätts för allvarliga övergrepp.

Europakommissionen har redan 1994 tolkat giltigheten av Europakonventionen för mänskliga rättigheter (European Convention on Human Rights) avseende buller och miljöstörningar i medborgarnas hem. Flera prejudicerande och fällande domslut har fastställts. Det är då konsekvent att extra stor hänsyn tas till vindkraftsbullrets impulsiva och amplitudmodulerade karaktär, med extremt hög andel av skadligt infraljud och kraftigt störande lågfrekvent ljud. I synnerhet nattetid i områden med lågt bakgrundsljud. Det är då också en konsekvent demokratisk rättighet att kända vetenskapliga fakta beaktas likvärdigt i hela riket. Detta innebär att miljötillståndet för Ängersjökölen och Sandtjärnsberget inte uppfyller konventionens krav enligt Article 8 - Right to respect for private and family life

1. Everyone has the right to respect for his private and family life, his home and his correspondence.

2. There shall be no interference by a public authority with the exercise of this right except such as is in accordance with the law and is necessary in a democratic society in the interests of national security, public safety or the economic well-being of the country, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, or for the protection of the rights and freedoms of others.

Kravet på återkallelse av miljötillstånden och regeringsingripande odiskutabelt stöd i EUs viktigaste grundlag, Europakonventionen för mänskliga rättigheter (European Convention on Human Rights). Renewable Ltd liksom MPD och domstolar har notoriskt vägrat att behandla framlagt material avseende bullerberäkningar och ny forskning. Framlagda fakta har negligerats utan kommentarer med hänvisning till irrelevant "praxis", vilket strider mot Århuskonventionens krav på myndigheternas informationsskyldighet och EU-direktiv om mänskliga rättigheter. Den sökanden och MPD har undanhållit information om framförts i offentliga rapporter avseende krav och rekommendationer av ökat skydd mot vindkraftsbullrets specifika pulserande karaktär, t.ex.;

- Naturvårdsverkets kunskaps sammanställning, Vindval. Sömnforskaren Gösta Bluhm konstaterar att hälsorisker inte kan uteslutas och att riktvärdet Lnight bör ses över.
- Den sökanden och MPD har inte reagerat på Naturvårdsverkets forskningsrapport 6241, Ljud från vindkraftverk (2010-04-20), som redovisar att temperaturinversion och cylindrisk ljudutbredning medför flerdubbel ljudutbredning. Rapporten framhåller med tydlighet att:
 - ◆ sid 13: Nattetid framför allt under klara, vindstilla nätter är det vanligt att luft-temperaturen ökar med höjden över marken, s.k. temperaturinversion. Detta medför att ljudvågorna böjs neråt. Ljudkällor kan då höras på stora avstånd.

- ◆ Vid vissa tillfällen uppkommer en höjdinversion. Temperaturen minskar först med höjden för att sedan öka inom ett högre luftskikt. Då kan ljud breda ut sig över mycket stora avstånd med liten dämpning.
- ◆ sid 22: ..spridningen i modellen övergår från sfärisk till cylindrisk.
Genom den döljande handläggningen undanhålls för lokalbefolkningen allvarliga risker för störningar och ohälsa.

Detta är ytterst märkligt och förkastligt agerande, då man för Sandtjärnsberget åberopat ett PM, Vindkraft i kallt klimat – påverkandefaktorer på ljud, från det kända svenska akustikkonsult-företaget ÅF Infrastructure AB.

PM-rapporten är dessutom beställd av Renewable Ltd:s dotterbolaget Nordisk vindkraft i annan miljöprövningsprocess och ger fullt stöd för kraftig bullerutbredning över långa avstånd i kallt klimat och bekräftar de allvarliga störningar som rapporteras av drabbade vid många vindkraftsparker;

- Refraktion vid olika temperaturgradienter medför nedåtböjande effekt. Variationer upp till 20 dB, särskilt på längre avstånd från ljudkällan.
- Ökat källljud vid nedisning av vindkraftverkens vingar. ÅF tillstår att nedisning kan vara en förklaring till rapporter om höga bullernivåer i närheten av vindkraftverk i kallt klimat. Långtidsmätning vid Dragaliden i Västerbotten dec-mars 2012, anger bullerökning med 10-15 dBA under 19 % av antalet mätvärden.
- Rapporten sammanfattar också ”Med beaktande att Naturvårdsverkets riktvärde är 40 dBA (Alt. 35 dBA) kan de ökade ljudnivåerna som uppstår vid isbildning tvinga fram driftstopp”.

Förklaringen till att bolaget helt friskriver sig från ansvar för bullerberäkningen är uppenbar. Bristfälliga underlag och rigid miljöprocess får inte leda till att allmänheten utsätts för hälsofarliga effekter, destruktiv påverkan av livskvalite, privatekonomi, rådhighet och utvecklingspotential som får livslång påverkan av bygdens framtid.

Vindkraftsetablering måste nu omprövas och strikt följa internationella och nationella regelverk, mot bakgrund av de konstaterade riskerna för allvarliga effekter på miljö, biologisk mångfald och viktiga ekosystem.

Vi ser det hög tid för att erkänna felaktiga och långsiktigt fatala beslut.

Vi ser nya allvarliga hot med de nya superhöga verken och den energipolitik som siktar på en tredubblad effekt (45-50 TWh), om inte omprövning görs av dess risker och möjligheter.

Vi ser allt fler experter, myndigheter och standardiseringsorgan, som mot bakgrund av ny kunskap, tar ansvar för att uppnå de globala målen för biologisk mångfald, grön infrastruktur, bevarade ekosystem och människors hälsa och rättigheter.

Mot denna bakgrund kan det konstateras att Naturvårdsverkets beslut, är beklagligt ur framtida framgångsperspektiv och att det helt undvikit huvudfrågorna om missledande beslutsunderlag och förslag till långsiktigt referensområde och vindkraftsfri zon.

Naturvårdsverkets svar, är diametralt motsägande flera av Naturvårdsverkets egna regelverk, riksdagsbeslut och EU-direktiv. Det kan möjligen bero på att verket nu inordnats under det nya Energi- och Miljödepartementet och förlorat sitt fotfäste. Naturvårdsverket har genom sina dubbla uppdrag att dels bevara miljö och ansvar för bullerregelverket samt dels medverka till utbyggnaden av vindkraft, hamnat i ett låst läge.

Detta får inte förhindra skyddsåtgärder för rödlistade arter och rättvisa livsbetingelser för medborgarna i Ängersjö-området.

Vi måste nu, med stöd av vunna erfarenheter, nya forskningsresultat och nya förutsättningar, våga stanna upp och påbörja omställningen mot en anpassad utveckling mot koncentrerade, mer effektiva och optimalt placerade anläggningar.

Vi yrkar härmed än en gång på avslag på Naturvårdsverkets beslut och att frågan återförs till Naturvårdsverket i syfte att

- verket begär återkallelse av de befintliga miljötillstånden för vindkraftsanläggningar vid Sandtjärnsberget och Ängersjökölen i Ängersjö, Härjedalen.
- verket medverkar till begäran om regeringsprövning.
- verket medverkar till etablering av en referens och vindkraftsfri zon i Härjedalen
- verket medverkar till revidering av bullerregelverk för vindkraftverk.

Halmstad 2017-04-09

Ove Björklund

Med fullmakt för Föreningen Svenskt Landskapskydd

411122-2636

Dagsländevägen 27

302 56 Halmstad

035-184304

Thomas Eliasson

Ordförande Ängersjö Byalag

Karin Berg-Gustafsson

Representant för berörda Ängersjöbor

Stig Norell

Kungsörn Sverige. Inventeringsansvarig för Kungsörn och Berguv

Bengt Warensjö

Naturskyddsföreningen Västra Härjedalen

Bengt Oldhammer

Skogsgruppen, Naturskyddsföreningen Kungsörnsgruppen Orsa

Bilagor.

Bilaga 1. Stig Norell. Yttrande inklusive örninventering vid Sandtjärnsberget.

Bilaga 2. Länsstyrelsen Jämtland. Strategi för kungsörn och vindkraft i Jämtlands län. Utdrag

Bilaga 3. Pontus Thorsson. Karaktärisering av ljud från vindkraftverk vid bostäder.

Bilaga 4. Karl Bolin. Avancerad modellering av ljudutbredning i komplex terräng. Sid 22.

Bilaga 5. Begäran enligt 24 kap. 3 § Miljöbalken, om återkallelse av tillstånd för vindkraftsparkerna Sandtjärnsberget och Ängersjökölen, Ängersjö, Härjedalen

Bilaga 6. Begäran om interimistiskt förbud enligt 7 kap 24 § MB; för uppförande av vindkraftsparker vid Sandtjärnsberget och Ängersjökölen, Ängersjö, Härjedalen.